

**Usmernenie o ukazovateľoch podvodu pre Európsky fond regionálneho rozvoja,
Európsky sociálny fond a Kohézny fond**

Toto je pracovný dokument pripravený útvarmi Komisie. Na základe platného práva Spoločenstva sa jeho prostredníctvom dávajú do pozornosti verejných orgánov, odbornej verejnosti, prijímateľov alebo potenciálnych prijímateľov, ako aj ostatných orgánov zúčastnených na monitorovaní, kontrole a implementácii politiky súdržnosti technické informácie týkajúce sa výkladu a uplatňovania pravidiel Spoločenstva v tejto oblasti. Cieľom tohto pracovného dokumentu je poskytnúť vysvetlenie a výklad uvedených pravidiel útvarov Komisie v záujme uľahčenia vykonávania operačných programov a podpory osvedčených postupov. Toto usmernenie však nemá vplyv na výklad vnútroštátneho práva, judikatúry Súdneho dvora a Súdu prvého stupňa ani na vyvíjajúcu sa rozhodovaciu prax Komisie.

OBSAH

1.	ÚVOD	3
1.1.	Kontext.....	3
1.2.	Spoločná stratégia predchádzania podvodom	3
2.	VYMEDZENIE POJMOV	3
2.1.	Vymedzenie pojmu „nezrovnalosť“	3
2.2.	Vymedzenie pojmu „podvod“ v Zmluve.....	3
2.3.	Typy podvodov	3
3.	PRÍČINY PODVODU	3
4.	ZODPOVEDNOSŤ ZA PREVENCIU A ODHAĽOVANIE PODVODOV.....	3
4.1.	Riadiace a certifikačné orgány („riadiaci pracovníci“).....	3
4.2.	Orgány auditu (a ostatné kontrolné orgány vykonávajúce audítorskú činnosť).....	3
5.	ODPORÚČANIA K POUŽÍVANIU TOHTO USMERNENIA.....	3

Príloha 1 Schémy a ukazovatele podvodu v oblasti zadávania zákaziek a verejného obstarávania

Príloha 2 Schémy a ukazovatele podvodu v oblasti poradenských služieb

Príloha 3 Postup oznamovania podvodu Európskemu úradu pre boj proti podvodom (OLAF)

1. ÚVOD

1.1. Kontext

V súlade s článkom 274 Zmluvy Komisia plní rozpočet na vlastnú zodpovednosť a podľa zásad riadneho finančného hospodárenia. Členské štáty navyše spolupracujú s Komisiou tak, aby zabezpečili využívanie rozpočtových prostriedkov v súlade so zásadami riadneho finančného hospodárenia.

V článku 280 Zmluvy sa stanovuje, že Spoločenstvo a členské štáty zamedzia podvodom a iným protiprávnym konaniam poškodzujúcim finančné záujmy Spoločenstva.

Navyše podľa článku 53 ods. 6 druhý pododsek nariadenia Rady (ES, Euratom) č. 1605/2002 o rozpočtových pravidlách, ktoré sa vzťahujú na všeobecný rozpočet Európskych spoločenstiev¹, členské štáty nesú zodpovednosť za predchádzanie nezrovnalostiam a podvodom v oblasti zdieľaného hospodárenia a za ich riešenie. Podľa právnej úpravy zdieľaného hospodárenia s cieľom ochrániť finančné záujmy Spoločenstva sú v prvom rade členské štáty zodpovedné za zavedenie systémov riadenia a kontroly, ktoré sú v súlade s právnymi požiadavkami Spoločenstva, za preverenie účinného fungovania systémov prostredníctvom auditov poverenými subjektmi, s cieľom prevencie, zisťovania a nápravy nezrovnalostí a podvodov². V prípade nezrovnalosti alebo podozrenia z podvodu musí byť Komisia informovaná v súlade s postupmi ohlasovania stanovenými v nariadeniach Komisie (ES) č. 1681/94 a (ES) č. 1831/94, ktoré sa týkajú nezrovnalostí v prípadoch súvisiacich s programovým obdobím 2000 – 2006, a v súlade s nariadením Komisie (ES) č. 1828/2006 (článkami 27 – 36) pre prípady súvisiace s programovým obdobím 2007 – 2013. Nezávisle od toho, či je nezrovnalosť neúmyselná alebo úmyselná (podvod), príslušné výdavky musia byť vyňaté zo spolufinancovania z rozpočtu Spoločenstva.

Toto usmernenie obsahuje zoznam schém podvodu a súvisiacich ukazovateľov podvodu, potenciálne relevantných pre oblasť štrukturálnych opatrení s cieľom zvýšiť v členských štátoch informovanosť o podvodoch tak, aby sa mohli posilniť

¹ Ú. v. ES L 248, 16.9.2002.

² Článok 70 nariadenia Rady (ES) č. 1083/2006 z 11. júla 2006, ktorým sa ustanovujú všeobecné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde a Kohéznom fonde a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1260/1999, Ú. v. EÚ L 210, 31.7.2006, a oddiel 4 (články 27 – 36) nariadenia Komisie (ES) č. 1828/2006, ktorým sa stanovujú vykonávacie pravidlá nariadenia Rady (ES) č. 1083/2006, Ú. v. EÚ L 371, 27.12.2006.

systémy riadenia a kontroly smerom k účinnejšej prevencii a odhaľovaniu podvodov³.

1.2. Spoločná stratégia predchádzania podvodom

Toto usmernenie je jedným z opatrení vychádzajúcich zo širšej iniciatívy, ktorá sa začala v roku 2008. GR pre regionálnu politiku a GR pre zamestnanosť, sociálne záležitosti a rovnaké príležitosti vytvorili s pomocou úradu OLAF Spoločnú stratégiu predchádzania podvodom (ďalej len „JFPS“), ktorá zahŕňa sériu opatrení na boj proti podvodom s cieľom zvýšiť úroveň informovanosti, pokiaľ ide o podvody v rámci zdieľaného hospodárenia, a poskytnúť usmernenie a proaktívnejšie nástroje na boj proti podvodom.

Pokiaľ ide všeobecne o usmernenia, počnúc rokom 2009 je cieľom sprístupniť orgánom riadiacim štrukturálne fondy v členských štátoch, administratívnym pracovníkom v Komisii a audítormi Komisie a členských štátov „balík“ pokrývajúci rôzne otázky týkajúce sa podvodov.

Strategickým cieľom JFPS je konkrétnejšie

- posilnenie posúdenia rizika podvodu,
- **zavedenie proaktívnejších usmernení pre členské štáty na odhaľovanie podvodov,**
- poskytnutie väčšej podpory orgánom členských štátov pri predchádzaní podvodom a práci na ich odhaľovaní,
- zvýšenie úrovne informovanosti na GR pre regionálnu politiku a GR pre zamestnanosť, sociálne záležitosti a rovnaké príležitosti, pokiaľ ide o podvody,
- zvýšenie úrovne informovanosti v členských štátoch, pokiaľ ide o podvody.

Keďže jedným zo strategických cieľov JFPS je poskytnutie proaktívnejších usmernení na odhaľovanie podvodov, ktoré môžu prispieť na druhej strane aj k ich

³ Komisia vydáva každý rok výročnú správu o boji proti podvodom v Spoločenstve (napr. za rok 2007): *Správa Komisie Európskemu parlamentu a Rade s názvom „Ochrana finančných záujmov Spoločenstiev – boj proti podvodom – výročná správa za rok 2007“* – (SEK(2008) 2300 a SEK(2008) 2301), ktorá obsahuje štatistickú prílohu o nezrovnalostiach, podozreniach na podvod a podvodoch. V oblasti štrukturálnych opatrení v programovom období 2000 – 2006 označili členské štáty pri ohlasovaní nezrovnalostí Komisii na základe platných predpisov o ohlasovaní, že v 12–15 % nezrovnalostí ide o „podozrenie na podvod“. Na základe tohto odhadu sa „podozrenie na podvod“ v roku 2007 dotýka okolo 0,31 % záväzkov. Keďže sú tieto číselné údaje predbežné, malo by sa s nimi zaobchádzať s primeranou opatrnosťou, pretože len príslušný súdny orgán môže kvalifikovať podozrenie na podvod ako prípad podvodu.

predchádzaniu, vypracovala Komisia toto usmernenie o ukazovateľoch podvodu s cieľom zvýšiť informovanosť členských štátov o schémach a ukazovateľoch podvodu.

Prílohy 1 a 2 tohto usmernenia obsahujú zoznam všeobecne známych bežných a opakujúcich sa schém podvodov v oblasti zadávania zákaziek a verejného obstarávania, ako aj súvisiacich s mzdovými nákladmi a poradenskými službami, a príslušné ukazovatele podvodu⁴.

V prílohe 3 k tomuto usmerneniu sú zhrnuté postupy na nahlasovanie podvodov Európskemu úradu pre boj proti podvodom (OLAF).

2. VYMEDZENIE POJMOV

2.1. Vymedzenie pojmu „nezrovnalosť“

Na účely nariadenia Rady (ES) č. 2988/95 z 18. decembra 1995 o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev sa nezrovnalosť chápe ako široký pojem zahŕňajúci tak úmyselné, ako aj neúmyselné nezrovnalosti, ktorých sa dopustili hospodárske subjekty.

V článku 1 ods. 2 nariadenia (ES) č. 2988/95⁵ sa „nezrovnalosť“ definuje ako:

„akékoľvek porušenie ustanovenia práva Spoločenstva vyplývajúce z konania alebo opomenutia hospodárskeho subjektu, dôsledkom čoho je alebo by bolo poškodenie všeobecného rozpočtu Spoločenstiev alebo rozpočtov nimi spravovaných, buď zmenšením, alebo stratou výnosov plynúcich z vlastných zdrojov vybraných priamo v mene Spoločenstiev alebo neoprávnenou výdavkovou položkou“⁶.

2.2. Vymedzenie pojmu „podvod“ v Zmluve

V Dohovore vypracovanom na základe článku K.3 Zmluvy o Európskej únii o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev⁷ je „podvod“ definovaný vzhľadom na výdavky ako každý úmyselný čin alebo opomenutie týkajúce sa:

⁴ Značná časť informácií pochádza z príručky o podvodoch v oblasti zákaziek a verejného obstarávania vydanéj Asociáciou certifikovaných vyšetrovateľov podvodov (Association of Certified Fraud Examiner's - ACFE) v roku 2008. V tejto príručke sa čerpá z celosvetových prípadov vyšetrovania podvodov a zo známych schém podvodov. Pozri www.acfe.com.

⁵ Ú. v. ES L 312, 23.12.1995, s. 1.

⁶ Na účely štrukturálnych fondov je v článku 1a nariadenia (ES) č. 1681/94 stanovené prispôbené vymedzenie tohto pojmu: „nezrovnalosť“ znamená „akékoľvek porušenie ustanovení práva Spoločenstva vyplývajúce z konania alebo opomenutia hospodárskeho subjektu, dôsledkom čoho je, alebo by mohlo byť poškodenie všeobecného rozpočtu Európskych spoločenstiev zaťažením rozpočtu Spoločenstva neoprávnenou výdavkovou položkou“. To isté vymedzenie pojmu je stanovené v článku 2 ods. 7 nariadenia Rady (ES) č. 1083/2006, ktorým sa ustanovujú všeobecné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde a Kohéznom fonde na obdobie 2007 – 2013.

⁷ Ú. v. ES C 316, 27.11.1995, s. 49.

- používania alebo predkladania nepravých, nesprávnych alebo neúplných výkazov alebo dokumentov, ktoré majú za následok spreneveru alebo nezákonné zadržiavanie finančných prostriedkov zo všeobecného rozpočtu Európskych spoločností alebo rozpočtov spravovaných Európskymi spoločnosťami alebo v ich mene,

- nesprístupnenia informácií v rozpore s konkrétnou povinnosťou s rovnakým účinkom ako vyššie,

- použitia týchto finančných prostriedkov na iné účely ako účely, na ktoré boli tieto pôvodne poskytnuté.

Z uvedeného vyplýva, že práve aspekt úmyselného klamu odlišuje podvod od všeobecnejšieho pojmu „nezrovnalosť“.

Podľa článku 3 písm. e) nariadenia (ES) č. 1681/94 sa od roku 2006 požaduje od členských štátov, aby pri nahlasovaní nezrovnalostí Komisii určili, či ide o „**podozrenie z podvodu**“⁸.

2.3. Typy podvodov

Odporúča sa, aby sa akákoľvek klasifikácia typov podvodov prispôsobila špecifickým okolnostiam a prostrediu, v ktorom organizácia pôsobí.

Asociácia certifikovaných vyšetrovateľov podvodov (Association of Certified Fraud Examiner's – ACFE)⁹ používa špeciálnu klasifikáciu obsahujúcu zoznam typov podvodov, s ktorými sa určitá organizácia môže stretnúť. Ako východiskový bod, na základe ktorého môže organizácia určiť, ktoré oblasti sú rizikové z hľadiska podvodu, ACFE rozdeľuje podvody do troch kategórií:

1. Zámerná manipulácia finančných výkazov (napr. nenáležité vykázané príjmy)
2. Akýkoľvek druh sprenevery hmotných alebo nehmotných aktív (napr. podvodné úhrady platieb)
3. Korupcia (napr. úplatkárstvo, zmanipulovanie ponúk vo verejnom obstarávaní, zatajený konflikt záujmov, sprenevera)

⁸ V článku 1a ods. 4 nariadenia (ES) č. 1681/94 je „podozrenie z podvodu“ definované ako „nezrovnalosť, na základe ktorej sa začne správne a/alebo súdne konanie na vnútroštátnej úrovni s cieľom určiť, či došlo k úmyselnému konaniu, a to najmä k podvodu“. Táto definícia je reprodukováaná v článku 27 písm. c) nariadenia (ES) č. 1828/2006.

⁹ Pozri „Riadenie podnikateľského rizika podvodov – Praktická príručka“, Inštitút interných auditorov, Americký inštitút certifikovaných účtovníkov verejného sektora a Asociácia certifikovaných vyšetrovateľov podvodov, 2008. <http://www.ifa-iaf.be/v1/frontEnd/libraryIfa/index.php?action=detail&id=29>.

3. PRÍČINY PODVODU

Za páchaním podvodov stoja tri aspekty, ktoré je možné zhrnúť do „trojuholníka podvodov“¹⁰:

Príležitosť: Aj keď má človek motív, musí mať aj príležitosť. Príležitosť môžu poskytnúť slabé systémy vnútornej kontroly (*klúčovým hľadiskom býva pre podvodníka predpokladaná pravdepodobnosť toho, že podvod nebude odhalený*). Príkladmi slabín systémov vnútornej kontroly sú nedostatky týkajúce sa:

- dohľadu a kontrolných skúmaní,
- oddelenia funkcií,
- schvaľovania riadiacimi pracovníkmi,
- systémových kontrol.

Podvod sa môže vyskytnúť tiež vtedy, keď sa neuskutočňujú kontroly, alebo keď vedúci pracovníci umožnia obísť existujúce kontroly.

Racionalizácia: Človek si môže svoje činy odobriť sám pred sebou racionalizáciou svojho konania, napr.: „konám férovo, tie peniaze si zaslúžim“, alebo „sú mojimi dlžníkmi“. „Tie peniaze si len požičiam. Potom ich vrátim.“

Finančná tieseň, podnet alebo motív: Faktor „potreby alebo nenásytosti“. Silným motívom je často číra nenásytosť. Iný tlak môže vzniknúť na základe osobných finančných problémov alebo osobných neuhov, akými sú napr. hráčska závislosť, drogová závislosť, atď.

„Narušenie trojuholníka podvodov“¹¹ je kľúčom k predchádzaniu podvodom. Zo spomínaných troch aspektov je príležitosť najpriamejšie ovplyvniteľná prísnyimi systémami vnútornej kontroly a je teda aspektom, ktorý je možné najľahšie zvládnuť.

¹⁰ Autorom pojmu „trojuholník podvodov“ je Dr. Donald R. Cressey, ktorý sa zaoberá výskumom podvodov. Pozri „Príručku o odstrašovaní od podvodov“ od autorov Harry Cendrowski, James P. Martin a Louis W. Petro, 2007, s. 41.

4. ZODPOVEDNOSŤ ZA PREVENCIU A ODHAĽOVANIE PODVODOV

4.1. Riadiace a certifikačné orgány („riadiaci pracovníci“)

V rámci systému spoločného riadenia štrukturálnych fondov nesú v prvom rade členské štáty zodpovednosť za zavedenie systémov riadenia a kontroly, ktoré sú v súlade s požiadavkami Spoločenstva, za preverenie účinného fungovania systémov prostredníctvom auditov poverenými subjektmi, s cieľom prevencie, zisťovania a nápravy nezrovnalostí a podvodov.

Zatiaľ čo primárnu zodpovednosť za predchádzanie podvodom nesú riadiace zložky, úspešnosť pri odstrašovaní od podvodov môže závisieť od spoločného úsilia riadiacich pracovníkov a audítorov¹².

Cieľom by malo byť oklieštenie aspektu príležitosti v uvedenom „trojuholníku podvodov“.

Základným mechanizmom pri limitácii príležitostí je prísna vnútorná kontrola, osobitne adekvátny dohľad a kontrolné preskúmanie, ako aj oddelenie funkcií.

Riadiaci pracovníci by mali mať tiež dostatočné poznatky potrebné na rozpoznanie ukazovateľov podvodu a mali by si byť vedomí povinnosti ohlasovať nezrovnalosti a podozrenie z podvodu na základe platných právnych predpisov.

Členské štáty musia venovať pozornosť správne internému oboznámeniu sa a aplikácii usmernení, týkajúcich sa povinnosti nahlasovania nezrovnalostí a podozrení z podvodu, ako je stanovené v príslušných právnych predpisoch¹³.

4.2. Orgány auditu (a ostatné kontrolné orgány vykonávajúce audítorskú činnosť)

Podľa IIA štandardu 1210.A2¹⁴ by mali mať interní (a externí) audítori dostatočné znalosti, aby identifikovali ukazovatele podvodu, neočakáva sa však od nich taká kvalifikácia, ako je požadovaná od osoby, ktorej hlavnou úlohou je odhaľovanie a vyšetrovanie podvodov.

¹¹ Pozri „Príručku o odstrašovaní od podvodov“ od autorov Harry Cendrowski, James P. Martin and Louis W. Petro, 2007, s. 41.

¹² Pozri „Príručku o odstrašovaní od podvodov“ od autorov Harry Cendrowski, James P. Martin and Louis W. Petro, 2007, s. 29.

¹³ Článok 70 nariadenia Rady (ES) č. 1083/2006 z 11. júla 2006, ktorým sa ustanovujú všeobecné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde a Kohéznom fonde a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1260/1999, Ú. v. EÚ L 210, 31.7.2006 a oddiel 4 (články 27 - 36) nariadenia Komisie (ES) č. 1828/2006, ktorým sa stanovujú vykonávacie pravidlá nariadenia Rady (ES) č. 1083/2006, Ú. v. EÚ L 371, 27.12.2006.

¹⁴ Inštitút interných audítorov, *Medzinárodné štandardy pre profesionálne vykonávanie interných auditov*.

Audítori by mali byť vďaka uplatňovaniu primeraného profesionálneho skepticizmu¹⁵ obzvlášť ostražití, pokiaľ ide o príležitosti k podvodom, ako sú napríklad nedostatky systémov kontroly a riadenia. Ak to má význam a obzvlášť vtedy, keď možno prostredie riadenia a kontroly považovať za vysoko rizikové, odporúča sa audítorom, aby od riadiacich orgánov zistili ich mienku o riziku podvodu, s cieľom preveriť existujúce opatrenia na boj proti podvodom.

V rámci auditov systémov riadenia a kontroly a tiež v rámci auditov operácií orgány auditu preverujú primeranosť a účinnosť existujúcich mechanizmov predchádzania podvodom.

Orgány auditu by mali sústrediť svoju pozornosť v súvislosti s podvodmi, predovšetkým na postupy udeľovania grantov a na podvody v oblasti zákaziek a verejného obstarávania (pri prejednávaní, plánovaní a vykonávaní auditu môže audítor považovať oblasť verejného obstarávania za oblasť s vysokým rizikom podvodu)¹⁶.

5. ODPORÚČANIA K POUŽÍVANIU TOHTO USMERNENIA

Odporúča sa, aby členské štáty:

1. zobrali na vedomie toto usmernenie na účely zvyšovania informovanosti a zabezpečili jeho distribúciu všetkým orgánom riadiacim štrukturálne fondy.
2. využili informácie o schémach podvodu uvedené v *prílohe 1* a v *prílohe 2* ako osvedčený postup s cieľom aktualizovať postupy týkajúce sa kontroly a schvaľovania žiadostí o platbu od konečných prijímateľov. Zrealizovať by sa to dalo napr. zaradením odkazu na toto usmernenie alebo ktorejkoľvek uvedenej schémy podvodu do kontrolných zoznamov, predovšetkým v situáciách, v ktorých posúdenie rizika môže naznačiť vysoké riziko podvodu.
3. zabezpečili informovanosť¹⁷ o postupoch nahlasovania podvodov, napr. prostredníctvom webstránky riadiacich a sprostredkovateľských orgánov (pozri postupy nahlasovania podvodov v *prílohe 3*).

¹⁵ Medzinárodný štandard auditu 240: „Zodpovednosť audítora posudzovať podvod pri audite finančných výkazov“. V tej istej norme sa tiež uznáva, že „riziko neodhalenia zásadnej nesprávnosti údajov súvisiacich s podvodom je vyššie ako riziko neodhalenia zásadnej nesprávnosti údajov súvisiacich s omylom, pretože je možné, že pri podvode boli použité sofistikované a dôkladne prepracované systémy na jeho utajenie, napr. falšovanie, zámerné nezaznamenanie transakcií alebo úmyselná nesprávna interpretácia...“

¹⁶ Pozri konzultačný dokument Practice Note to International Standard on Auditing 240 providing additional guidance on public sector issues, point 3 (Praktická poznámka k medzinárodnému štandardu auditu 240 poskytujúca doplnkové usmernenia pre záležitosti verejného sektora, bod 3).

¹⁷ Väčšina prípadov vyšetrovania podvodov sa zakladá na získaných tipoch a nahláseniach. V tomto ohľade sú veľkou pomocou bezplatné telefonické linky.

4. zabezpečili, aby bolo overenie riadiacim orgánom vykonávané primeraným spôsobom, keďže toto overenie je dôležitým nástrojom pri odstrašovaní od podvodov a pri ich odhalovaní. Upozorňujeme na „*Usmernenie k overovaniam prvého stupňa, ktoré majú vykonávať členské štáty, v prípade operácií spolufinancovaných štrukturálnymi fondmi a Kohéznym fondom na programové obdobie 2007 – 2013*“¹⁸.
5. uplatňovali krížové kontroly informácií vrátane overovania informácií u tretej strany, ak existuje podozrenie na podvod. Pravdivosť podozrivej faktúry predloženej konečným prijímateľom možno napríklad preveriť u samotného poskytovateľa služby, ak je to potrebné, prostredníctvom preskúmania účtovníctva a záznamov poskytovateľa služby na mieste.

Príloha 1

PODVODY SÚVISIACE SO ZADÁVANÍM ZÁKAZIEK A VEREJNÝM OBSTARÁVANÍM

¹⁸ Konečné znenie z 5. 6. 2008, dokument COCOF 08/0020/04.

Bežné a opakujúce sa schémy podvodov a súvisiace ukazovatele podvodov (červené vlajky)

Táto príloha obsahuje šesťnásť bežných a opakujúcich sa schém podvodov spolu s opisom schém a príslušnými ukazovateľmi podvodov v oblasti zadávania zákaziek a verejného obstarávania.

Toto je nevyčerpávajúci zoznam všeobecne známych schém.

V tejto prílohe sa preberá vo veľkom rozsahu štruktúra a obsahy, ktoré uplatňuje ACFE¹⁹ vo svojich pokynoch pre odborníkov v oblasti predchádzania podvodom a ich odhaľovania.

1. Korupcia – úplatky a provízie

Opis schémy:

Úplatkami a províziami sa rozumie poskytnutie alebo prijatie „cennej veci“ s cieľom ovplyvniť úradný akt alebo obchodné rozhodnutie.

Korupčné platby

„Cennou vecou“ nemusia byť peniaze a často ani nie sú (dvojjzmyselnosť zostáva a páchatel' si môže v prípade potreby ľahšie vymyslieť výhovorky). Úplatkom môže byť akýkoľvek hmotný prospech poskytnutý a prijatý s úmyslom korupčným spôsobom ovplyvniť príjemcu. Medzi konkrétne „cennosti“, ktoré sa poskytnú a prijali ako úplatky, patria napr.: dary, ktorých hodnota presahuje hraničné hodnoty stanovené organizáciami/spoločnosťami, návratné alebo nenávratné „pôžičky“, používanie kreditných kariet, nadmerná úhrada za nákupy (napr. zaplatenie 500 000 EUR za byt s hodnotou 200 000 EUR), bezplatné užívanie bytu alebo zľavnený nájom, bezplatné užívanie prenajatého automobilu, hotovostné platby, platby falošných „poplatkov alebo provízií“ šekom alebo bankovým prevodom, často dohodnutý percentuálny podiel zo získanej zákazky uhradený prostredníctvom sprostredkovateľa alebo *schránkovej spoločnosti*²⁰ založenej príjemcom a skrytý vlastnícky záujem korumpovaného dodávateľa alebo predajcu). Cenné veci sa často dávajú v poradí uvedenom v tomto zozname. Je tomu tak preto, lebo strany nemusia mať zo začiatku istotu o zámeroch druhej strany a podplácajúci nemusí mať dostatok prostriedkov na poskytnutie úplatku až do okamihu zadania zákazky.

¹⁹ Asociácia certifikovaných vyšetrovateľov podvodov (Association of Certified Fraud Examiners), www.acfe.com. Konkrétnejšie, štruktúra a obsahy vychádzajú zo školiaceho materiálu „Podvody v oblasti zadávania zákaziek a obstarávania“ pre vyšetrovateľov podvodov.

²⁰ Účelová spoločnosť je spoločnosť, ktoré existuje, ale v skutočnosti nevykonáva žiadnu činnosť ani nevlastní majetok.

Po zadaní zákazky sa väčšina úplatkov vypláca vo forme provízií, t.j. dodávateľ zaplatí dohodnutý percentuálny podiel z každej fakturovanej platby, ktorú dostane. Bez ohľadu na spôsob platenia úplatkov s cieľom pokryť náklady na platby sú ceny zvyčajne premrštené alebo kvalita tovarov a služieb je nižšia.

Korupčné platby uľahčujú mnohé iné druhy podvodov, ako sú falošná fakturácia, fiktívne náklady alebo nedodržanie zmluvných podmienok.

Korupčný vplyv

Korupčný vplyv v oblasti zadávania zákaziek a obstarávania sa často prejavuje ako: nesprávny výber, napr. neopodstatnený nákup z jedného zdroja (v tomto prípade sa môžu zadať viaceré zákazky pod limitmi pre verejné obstarávanie), neopodstatnené vysoké ceny, nadmerné množstvo nákupov, akceptovanie dodávok nižšej kvality a oneskorených alebo neuskutočnených dodávok²¹.

Ukazovatele podvodu:

Najbežnejším ukazovateľom úplatkov a provízií je neopodstatnené uprednostňovanie jedného dodávateľa pracovníkom zodpovedným za obstarávanie v priebehu určitého časového obdobia.

Iné červené vlajky:

- úzke vzťahy medzi pracovníkom zodpovedným za obstarávanie a poskytovateľom služieb alebo dodávateľom tovarov,
- nevysvetlený alebo náhly nárast majetku pracovníka zodpovedného za obstarávanie,
- pracovník zodpovedný za obstarávanie vykonáva utajenú vedľajšiu obchodnú činnosť,
- dodávateľ má v odvetví povesť, že vypláca provízie,
- nezdokladované a časté zmeny zmlúv, pričom sa zvyšuje hodnota zákazky,
- pracovník zodpovedný za obstarávanie odmietne povýšenie na pozíciu nesúvisiacu s obstarávaním,
- pracovník zodpovedný za obstarávanie nepredloží alebo nevyplní vyhlásenie o konflikte záujmov.

2. Utajený konflikt záujmov

²¹ To sa často spoločne označuje ako faktory „VCMKD: nesprávny Výber, vysoká Cena, nadmerné Množstvo, nízka Kvalita, oneskorená alebo neuskutočnená Dodávka.

Opis schémy:

Konflikt záujmov môže vzniknúť vtedy, keď má pracovník organizácie zadávajúcej zákazku utajené finančné záujmy na zákazke alebo u dodávateľa. Potenciálny konflikt záujmov nemusí byť protiprávny, ak ho pracovník včas a plne prizná a zamestnávateľ schváli. Pracovník môže napr. tajne vlastniť dodávateľa alebo zhotoviteľa, založiť schránkovú spoločnosť, prostredníctvom ktorej nakupuje dodávky za prehnané ceny alebo má tajný záujem na predaji alebo prenájme majetku.

Ukazovatele podvodu:

- nevysvetlené alebo nezvyčajné uprednostňovanie konkrétneho dodávateľa alebo predávajúceho,
- pretrvávajúca akceptácia prác za vysokú cenu, nízkej kvality, atď.,
- pracovník zodpovedný za obstarávanie nepredloží alebo nevyplní vyhlásenie o konflikte záujmov,
- pracovník zodpovedný za obstarávanie odmietne povýšenie na pozíciu nesúvisiacu s obstarávaním,
- zdá sa, že pracovník zodpovedný za obstarávanie vykonáva vedľajšiu obchodnú činnosť.

3. Koordinované predkladanie ponúk - kolúzia

Opis schémy:

Dodávatelia v konkrétnej zemepisnej oblasti, regióne alebo odvetví sa môžu dohodnúť na marení hospodárskej súťaže a zvýšení cien prostredníctvom rôznych koordinovaných schém predkladania ponúk.

Predkladanie doplnkových ponúk

Doplnkové ponuky, známe aj ako „tieňové“ ponuky, sú určené len na vytvorenie zdania skutočnej súťaže a nie s cieľom získania zákazky.

Spolupracujúci uchádzači sa dohodnú na predložení ponúk s vyššou cenou alebo úmyselne nevyhovujúcich ponúk, aby umožnili výber uprednostňovaného dodávateľa za prehnane vysokú cenu. Úspešný uchádzač sa podelí o časť svojich ziskov s neúspešnými uchádzačmi, najmä ich ako subdodávateľov alebo im umožní získať iné zákazky s vysokou cenou. Doplnkové ponuky môžu predkladať aj schránkové spoločnosti alebo prepojené podniky.

Zamedzenie predloženia ponúk

Úspešná schéma manipulácie ponúk musí mať obmedzený počet uchádzačov a všetci musia súhlasiť s tajnou dohodou. Ak do súťaže vstúpi nový, nespolupracujúci uchádzač (takzvaný „potápač“), premrštená cenová hladina vypláva na povrch. S cieľom zabrániť tejto situácii, môžu kolúzne spoločnosti zaplatiť potenciálnym uchádzačom, aby

nepredkladali ponuky alebo použiť silnejšie prostriedky na ich odradenie od účasti. S cieľom ochrániť svoj monopol môžu kolúzne spoločnosti taktiež prinútiť výrobcov a subdodávateľov, aby neobchodovali s nespolupracujúcimi spoločnosťami.

Rotácia ponúk

Spolupracujúci uchádzači predložia doplnkové ponuky alebo nepredložia žiadnu ponuku s cieľom umožniť, aby každý z uchádzačov postupne predložil najnižšiu ponuku v rôznych obstarávaníach na princípe rotácie. Rotácia sa môže zakladať na zemepisnej oblasti – jeden dodávateľ v oblasti výstavby ciest získa všetky zákazky v jednom regióne, ďalšia spoločnosť v inom – alebo podľa druhu prác, času, atď.

Rozdelenie trhu

Spolupracujúce spoločnosti si môžu rozdeliť trhy alebo produktové rady a dohodnúť sa, že si nebudú vo svojej oblasti navzájom konkurovať alebo tak urobia prostredníctvom kolúzneho konania, ako napr. predkladania doplnkových ponúk. Pracovníci môžu byť niekedy zapojení do kolúznych schém – niekedy s finančnými záujmami v „konkurenčných“ spoločnostiach – a dostanú podiel z neprimerane vysokých cien.

Ukazovatele podvodu:

- víťazná ponuka je príliš vysoká v porovnaní s odhadmi nákladov, zverejnenými cenníkmi, priemernými alebo spravodlivými trhovými cenami za podobné práce alebo služby v danom odvetví,
- trvalo vysoké ceny všetkých uchádzačov,
- ponukové ceny klesajú, keď na trh vstúpi nový uchádzač,
- rotácia úspešných uchádzačov podľa regiónu, druhu prác či služieb,
- neúspešní uchádzači sú najatí ako subdodávatelia,
- neobvyklé modely ponúk (napr. presný percentuálny rozdiel medzi ponukami, úspešná ponuka tesne pod hranicou prijateľných cien, presne za rozpočtovanú cenu, ponuky príliš vysoké, cenovo príliš blízko či príliš ďaleko od seba, zaokrúhlené čísla, neúplné ponuky, atď.),
- zjavné prepojenia medzi uchádzačmi, napr. spoločné adresy, zamestnanci, telefónne čísla, atď.,
- uchádzač zahrnie do svojej ponuky niektorých z ostatných uchádzačov ako subdodávateľov,
- kvalifikovaní dodávatelia nepredložia ponuky a stanú sa subdodávateľmi alebo uchádzač s nízkou cenou stiahne ponuku a stane sa subdodávateľom,
- niektoré spoločnosti si navzájom stále konkurujú, iné nikdy,
- neúspešných uchádzačov nemožno nájsť na internete, v adresároch podnikov, nemajú adresu, atď. (inými slovami sú fiktívni),

- korešpondencia alebo iné dôkazy, že si dodávatelia vymieňajú informácie o cenách, rozdeľujú územia alebo inak uzatvárajú neformálne dohody,
- kolúzne konania sa zistili v týchto sektoroch, týkajúcich sa aj štrukturálnych fondov: asfaltárske práce, výstavba budov, zemné práce, elektrické zariadenia, strešné práce, likvidácia odpadu.

4. Nevyvážené ponuky

Opis schémy:

Pri tejto schéme podvodov poskytujú pracovníci zodpovední za obstarávanie uprednostňovanému uchádzačovi užitočné vnútorné informácie, ktoré ostatní uchádzači nemajú k dispozícii, napríklad, že jedna alebo viaceré položky v súťažných podkladoch sa v zmluve nepoužijú (niektoré položky môžu byť taktiež úmyselne všeobecné alebo príliš úzko definované a uprednostňovaný uchádzač sa inštruuje, ako má pripraviť ponuku). Tieto informácie umožňujú uprednostňovanému uchádzačovi, aby predložil nižšiu cenu ako ostatní uchádzači tým, že navrhne veľmi nízku cenu za položku, ktorá nebude súčasťou konečnej zmluvy. Nevyvážené ponuky sú jednou z najúčinnějších schém manipulujúcich ponuky, pretože manipulácia nie je taká zjavná ako pri iných obľúbených schémach, napr. neopodstatnených nákupoch z jedného zdroja.

Ukazovatele podvodu:

- určité položky v ponukách sa zdajú byť neopodstatnene nízke,
- krátko po zadaní zákazky sa vykonávajú zmeny s cieľom vypustiť alebo upraviť určité položky,
- položky v ponuke sú odlišné od samotnej zmluvy,
- uchádzač je blízky pracovníkom zodpovedným za obstarávanie alebo sa podieľal na príprave súťažných podkladov.

5. Manipulácia technických požiadaviek

Opis schémy:

Súťažné podklady môžu obsahovať technické požiadavky navrhnuté tak, aby vyhovovali konkrétnemu uchádzačovi alebo ktoré môže splniť iba jeden uchádzač. Toto je bežné najmä pri zákazkách v oblasti informačných technológií a iných technických zákazkách.

Príliš úzko definované technické požiadavky, sa môžu použiť na vylúčenie ostatných kvalifikovaných uchádzačov alebo na odôvodnenie nákupov z jedného zdroja a úplné zabránenie hospodárskej súťaži.

Manipulácia technických požiadaviek, ktorá uprednostňuje konkrétneho dodávateľa, naznačuje korupciu.

Ukazovatele podvodu:

- iba jeden alebo niekoľko uchádzačov predloží ponuku,
- podobnosť medzi technickými požiadavkami a produktom alebo službami úspešného uchádzača,
- uplatnenie revízných postupov zo strany ostatných uchádzačov,
- technické požiadavky sú výrazne užšie alebo širšie ako obdobné požiadavky pri predchádzajúcich obstarávaníach,
- neobvyklé alebo neodôvodnené požiadavky,
- vysoké percento úspešnosti jedného uchádzača pri súťažných metódach,
- osobné vzťahy alebo kontakty medzi pracovníkmi zodpovednými za obstarávanie a uchádzačmi počas procesu obstarávania,
- objednávateľ definuje položku, pričom použije konkrétnu značku namiesto všeobecného opisu.

6. Prezradenie údajov z ponuky

Opis schémy:

Osoby zapojené do obstarávania, projektovania alebo vyhodnocovania ponúk môžu prezradiť dôverné informácie, aby pomohli uprednostňovanému uchádzačovi vypracovať ponuku, ako sú odhadované rozpočty, uprednostňované riešenia alebo údaje z konkurenčných ponúk.

Ukazovatele podvodu:

- nedostatočná kontrola obstarávania, napr. dodržania lehôt,
- úspešná ponuka tesne pod ďalšou najnižšou ponukou,
- niektoré ponuky predčasne otvorené,
- prijatie predložených ponúk po uplynutí lehoty na predkladanie ponúk,
- uchádzač, ktorý ponuku predložil medzi poslednými alebo po uplynutí lehoty na predkladanie ponúk, je úspešným uchádzačom s najnižšou cenou,
- ani jedna ponuka nevyhovuje požiadavkám určeným obstarávateľom a zákazka sa obstaráva nanovo,
- úspešný uchádzač počas lehoty ma predkladanie ponúk súkromne komunikuje s pracovníkmi zodpovednými za obstarávanie (e-mailom alebo inak).

7. Manipulácia ponúk

Opis schémy:

Pri nedostatočnej kontrole obstarávania môžu zodpovední pracovníci zmanipulovať ponuky po ich prijatí s cieľom zabezpečiť, aby bol vybraný uprednostňovaný uchádzač (zmena ponúk, „strata“ ponúk, zneplatnenie ponúk z dôvodu údajných chýb v technických požiadavkách, atď.).

Ukazovatele podvodu:

- sťažnosti od uchádzačov,
- nedostatočná kontrola a procesy verejného obstarávania,
- náznaky zmien v ponukách po ich prijatí,
- ponuky zneplatnené kvôli chybám,
- kvalifikovaný uchádzač vylúčený z podozrivých dôvodov,
- zákazka nebola obstaraná nanovo napriek tomu, že bolo prijatých menej ponúk ako bol potrebný minimálny počet.

8. Neopodstatnené zadávanie zákaziek jednému zdroju

Opis schémy:

Táto schéma často vzniká kvôli korupcii, najmä ak sa model opakuje a je podozrivý.

Takéto zadávanie zákaziek sa môže vykonať rozdelením predmetu obstarávania s cieľom vyhnúť sa limitom pre súťažné metódy, sfalšovaním opodstatnenia obstarávať z jedného zdroja, navrhnutím neopodstatnene reštriktívnych technických požiadaviek, vecným alebo časovým rozšírením už zadaných zákaziek namiesto opätovného obstarania.

Ukazovatele podvodu:

- zadanie zákaziek jednému zdroju nad alebo tesne pod limitmi pre súťažné metódy,
- zákazky, ktoré sa v minulosti obstarávali súťažnými metódami, sa obstarávajú nesúťažne,
- rozdelenie predmetu obstarávania s cieľom vyhnúť sa limitom pre súťažné metódy,
- súťažné podklady zaslané iba jednému uchádzačovi.

9. Delenie predmetu obstarávania

Opis schémy:

Pracovníci zodpovední za obstarávanie môžu rozdeliť obstarávanie na dve alebo viaceré objednávky alebo zmluvy s cieľom vyhnúť sa hospodárskej súťaži alebo schvaľovaniu zákazky na vyššej úrovni riadenia u obstarávateľa. Napríklad, ak je limit 250 000 EUR, jedno obstarávanie tovarov a služieb vo výške 275 000 EUR sa môže rozdeliť do dvoch zákaziek – jedna za tovary vo výške 150 000 EUR a druhá vo výške 125 000 EUR s cieľom vyhnúť sa príslušnému postupu v obstarávaní.

Delenie predmetu obstarávanie (často nazývané „krájanie salámy“) môžu naznačovať korupciu alebo iné schémy u obstarávateľa.

Ukazovatele podvodu:

- jedno alebo viac po sebe idúcich súvisiacich obstarávaní s rovnakým dodávateľom tesne pod limitom pre súťažnú metódu alebo limitom pre schvaľovanie na vyššej úrovni riadenia u obstarávateľa,
- neopodstatnené rozdelenie obstarávania, napr. zákazky rozdelené na pracovnú silu a materiály, pričom každá z nich je nižšia ako limity pre obstarávanie,
- po sebe nasledujúce obstarávania tesne pod limitmi.

10. Miešanie zmlúv

Opis schémy:

Dodávateľ s viacerými podobnými zákazkami môže účtovať tie isté mzdové náklady, sadzby alebo výdavky na viaceré zákazky, čo vedie k nadmernej fakturácii.

Ukazovatele podvodu:

- podobné faktúry predložené v rámci rozdielnych zákaziek,
- dodávateľské faktúry na viac ako jednu zákazku za rovnaké časové obdobie.

11. Nesprávne účtovanie nákladov

Opis schémy:

Dodávateľ môže spáchať podvod úmyselným účtovaním si nákladov, ktoré nie sú oprávnené alebo primerané, alebo ktoré sa priamo ani nepriamo netýkajú zmluvy. Mzdové náklady sú náchylnejšie na nesprávne účtovanie ako náklady na materiál, pretože prácu zamestnanca si možno teoreticky účtovať k akejkoľvek zmluve.

Mzdové náklady sa môžu manipulovať vytvorením fiktívnych pracovných výkazov, zmenou pracovných výkazov alebo podpornej dokumentácie alebo jednoducho fakturáciou nafúknutých mzdových nákladov bez podpornej dokumentácie.

Ukazovatele podvodu:

- nadmerné alebo neobvyklé mzdové náklady,
- mzdové náklady v nesúlade s postupom prác,
- zjavné zmeny pracovných výkazov,
- chýbajúce pracovné výkazy,
- rovnaké náklady na materiál účtované pri viac ako jednej zákazke,
- účtovanie nepriamych nákladov ako priame náklady.

12. Chybná cenotvorba

Opis schémy:

Chybná cenotvorba vzniká pri zákazkách, kde vo svojich cenových návrhoch dodávatelia nesprístupnia aktuálne, úplné a presné náklady alebo údaje o cenotvorbe, čo vedie k zvýšenej zmluvnej cene.

Ukazovatele podvodu:

- dodávateľ odmieta poskytnúť dokumenty opodstatňujúce náklady, mešká s ich predložením alebo ich nie je schopný poskytnúť vôbec,
- dodávateľ predkladá nezodpovedajúcu alebo neúplnú dokumentáciu,
- neaktuálne informácie o tvorbe cien,
- zjavne vysoké ceny v porovnaní s podobnými zákazkami, cenníkmi alebo priemermi v odvetví.

13. Nedodržanie zmluvných podmienok

Opis schémy:

Dodávatelia, ktorí nedodržiavajú zmluvné podmienky a následne vedome falošne uvádzajú, že ich splnili, páchajú podvod.

Medzi príklady takýchto schém patria používanie stavebných materiálov alebo súčiastok nižšej kvality, nepoloženie požadovaných základových vrstiev pri cestných

projektoch, atď. Dôvodom je samozrejme zvýšenie ziskov znížením nákladov alebo snaha o vyhnutie sa pokutám za nedodržanie termínov, atď. Mnohé takéto schémy je ťažké odhaliť bez hĺbkových kontrol alebo skúšok nezávislým expertom v danej oblasti. Podvodníci sa môžu snažiť kontrolórov podplatiť.

Ukazovatele podvodu:

- nesúlad medzi výsledkami skúšok a kontrol a zmluvnými nárokmi a podmienkami,
- chýbajúce atesty alebo certifikáty zo skúšok a kontrol,
- nízka kvalita, funkčnosť a veľký počet reklamácií,
- náznaky v účtovníctve dodávateľa, napr. že dodávateľ nenakupoval materiály potrebné na vykonanie prác, nevlastní ani si neprenajíma zariadenia potrebné na vykonanie prác ani nemá na stavenisku potrebné pracovné sily (poznámka: tento druh krížovej kontroly môže byť prínosný).

14. Falšované, neprimerane vysoké alebo duplicitné faktúry

Opis schémy:

Dodávateľ môže úmyselne predložiť falšované, neprimerane vysoké alebo duplicitné faktúry, pričom koná sám alebo v dôsledku korupcie v súčinnosti s pracovníkmi zodpovednými za obstarávanie.

Ukazovatele podvodu:

- fakturované tovary alebo služby nie sú zaúčtované alebo zaevidované v majetku,
- neexistujú príjmové doklady na fakturované tovary alebo služby,
- podozrivé alebo chýbajúce objednávky na fakturované tovary alebo služby,
- účtovníctvo dodávateľa nedokazuje, že práca bola skutočne vykonaná alebo že vznikli príslušné náklady,
- fakturované ceny, sumy, opisy položiek alebo iné platobné podmienky prekračujú alebo nie sú v súlade so zmluvou, objednávkou, príjmovými dokladmi, evidenciou majetku alebo záznamami o používaní,
- viaceré faktúry s rovnakou sumou, číslom faktúry, dátumom, atď.,
- kaskádovité subdodávateľské zmluvy,
- platby v hotovosti,
- platby off-shore spoločnostiam.

15. Fiktívni poskytovatelia služieb

Opis schémy:

a) Zamestnanec Pracovník môže schváliť platby fiktívnemu predajcovi s cieľom spreneveriť finančné prostriedky. Schéma je najbežnejšia tam, kde je nedostatočné oddelenie úloh/funkcií medzi objednávkou, príjmom a platbou.

b) Dodávatelia môžu založiť fiktívne spoločnosti s cieľom predložiť doplnkové ponuky pri kolúzných schémach v obstarávaní s cieľom nadhodnotiť náklady alebo jednoducho vytvárať fiktívne faktúry.

Zo skúsenosti vyplýva, že podvodníci majú sklon používať názvy spoločností, ktoré sú podobné názvom skutočných spoločností.

Ukazovatele podvodu:

- poskytovateľa služieb nemožno nájsť v žiadnych adresároch, na internete, v Googli alebo iných vyhľadávačoch, atď.,
- nemožno nájsť adresu poskytovateľov služieb,
- poskytovateľ služieb uvádza nesprávnu adresu alebo telefónne číslo,
- používajú sa off-shore spoločnosti.

16. Nahrádzanie výrobkov

Opis schémy:

Nahrádzanie výrobkov sa vzťahuje na nahrádzanie položiek, ktoré sú špecifikované v zmluve, položkami nižšej kvality bez vedomia objednávateľa. V najhoršom prípade môže nahrádzanie výrobkov ohrozovať život, napr. vady a nedorobky pri inžinierskych a pozemných stavbách. Nahrádzanie je osobitne lákavé pri zákazkách vyžadujúcich drahé, vysokokvalitné materiály, ktoré sa môžu nahradiť výrobkami podobného vzhľadu, avšak omnoho lacnejšími. Nahrádzanie sa často vzťahuje na dielce, ktoré nie sú ľahko zistiteľné. S cieľom podvodu môžu byť na kontrolu predložené aj osobitne vytvorené vzorky.

Ukazovatele podvodov:

- neobvyklý obal alebo obal bez obchodnej značky: balenie, farby alebo dizajn odlišné od normy,
- nesúlad medzi očakávaným a skutočným vzhľadom,
- identifikačné čísla výrobkov sa odlišujú od uverejnených alebo katalógových čísiel alebo systému číslovania,

- nadpriemerný počet neúspešných skúšok alebo prevádzkových porúch, predčasné výmeny zariadenia alebo vysoké náklady na údržbu a opravy,
- certifikáty zhody podpísané nekvalifikovanou alebo neoprávnenou osobou,
- výrazný rozdiel medzi odhadovanými a skutočnými nákladmi na materiál,
- dodávateľ je v časovom sklze, ale rýchlo ho dobehne,
- neobvyklé alebo vymazané výrobné čísla, výrobné čísla v nesúlade so štandardným systémom číslovania výrobcu,
- fakturované množstvá, čísla alebo opisy položiek vo faktúrach alebo na sklade sa nezhodujú s objednávkou.

**PODVODY SPOJENÉ S MZDOVÝMI NÁKLADMI A PORADENSKÝMI
SLUŽBAMI**

Bežné a opakujúce sa schémy podvodov a príslušné ukazovatele podvodov (červené vlajky)

V tejto prílohe sa uvádzajú bežné a opakujúce sa schémy podvodov spolu s opisom schém a príslušnými ukazovateľmi podvodov v oblasti poradenských služieb.

Najdôležitejšou kontrolou v prípade mzdového účtovného systému je samotný zamestnanec a jeho ochota prevziať zodpovednosť za správne zaznamenávanie odpracovaného času.

Toto je nevyčerpávajúci zoznam všeobecne známych schém:

1. Vzniknuté mzdové náklady

Opis schémy:

Bez akejkoľvek externej nezávislej alebo fyzickej kontroly je pracovná sila veľmi náchylná na manipuláciu. Špekulant by mohol vedome požadovať náhradu skutočne nevynaložených priamych alebo nepriamych mzdových nákladov. Rozhodujúcou otázkou je, či je čas zamestnanca náležite fakturovaný v rámci projektu, na ktorom skutočne pracuje. (Nemusí existovať žiadna dokumentácia tretej strany, ako sú faktúry, objednávky, atď. na zdokladovanie mzdových nákladov).

Ukazovatele podvodu:

- charakteristické modely fakturácie,
- náhle, významné zmeny vo fakturácii,
- zníženie fakturovaných sadzieb na projektoch a zákazkách, ktoré prekročili rozpočet alebo sa mu približujú,
- neúmerný podiel zamestnancov fakturovaných ako nepriame náklady,
- veľký počet zamestnancov preklasifikovaných z priamych na nepriame mzdové náklady alebo naopak,
- tí istí zamestnanci neustále preklasifikovaní z priamych na nepriame mzdové náklady alebo naopak,
- nedostatočné vnútorné kontroly fakturácie pracovnej sily, napr. pracovné výkazy zamestnancov podpísané vopred, vyplnené nadriadeným, vyplnené ceruzkou alebo vyplnené na konci obdobia fakturácie,
- skutočný počet hodín a sumy v eurách sústavne na úrovni rozpočtovaných súm alebo blízko nej,

- používanie opravných položiek v účtovníctve s cieľom presunúť náklady medzi zákazkami, vedou a výskumom, obchodnou činnosťou,
- výrazné prírastky alebo úbytky v účtovaní na citlivých účtoch,
- pracovný čas zamestnanca účtovaný inak ako súvisiace cestovné náklady.

2. Nadčasy bez náhrady

Opis schémy:

Špekulant môže vedome fakturovať nepravdivé množstvo nadčasov tam, kde sa zvyčajne neposkytuje žiadny neformálny bonus za nadčasy, ako napr. dodatočné pracovné voľno. Rozhodujúcou otázkou je, či je pracovný čas zamestnanca náležite účtovaný v rámci projektu, na ktorom sa skutočne pracuje. Neexistuje žiadna dokumentácia tretích strán.

Ukazovatele podvodu:

- od odborných zamestnancov sa požadovalo, aby odpracovali značné množstvo nezaplatených nadčasov na viacerých projektoch (priame i nepriame mzdové náklady),
- za vlastných zamestnancov sa fakturuje iba obvyklá pracovná doba odpracovaná ktorýkoľvek deň počas dlhšieho obdobia,
- systém, v ktorom manažment nariadi nadčasy bez náhrady, hoci bonus pre zamestnancov je založený na odpracovaných nadčasoch,
- prekročené zákazky/projekty odpracované iba počas neplatených hodín.

3. Poradenské/odborné služby

Opis schémy (vychádzajúci zo skutočného prípadu):

Služby boli náležite podložené podrobnými poradenskými dohodami, faktúrami a správami. Predmet služieb priamo súvisel s predmetom činnosti dodávateľa a poskytol náležité odporúčania na zvýšenie efektívnosti niektorých činností. Dodávateľ zrealizoval väčšinu odporúčaní. Príslušné dohody obsahovali potrebnú úroveň podrobnosti a sadzby sa považovali za primerané.

V prípade niektorých dodávateľských spoločností sa však ich služby predtým nevyužívali. V dohodách sa neuvádzalo, aké služby mali spoločnosti poskytovať, uvádzalo sa v nich však detailne, kto vykoná služby a aká je súvisiaca hodinová sadzba. Životopisy expertov neboli k dispozícii. Pri týchto nových spoločnostiach boli sadzby vyššie. Zástupca spoločnosti nevedel vysvetliť vyššie sadzby alebo špecifiká služieb, ktoré sa mali poskytnúť.

Okrem toho, faktúry týchto spoločností za poskytnuté služby boli vágne, pokiaľ ide o opis služieb a odvolávali sa iba na dohodu. Výdavky sa fakturovali paušálnou sumou

bez rozpisu odpracovaných hodín, hodinovej sadzby, cestovných výdavkov alebo iných výdavkov. Neboli k dispozícii žiadne správy z ciest alebo iné súhrnné správy. Neboli dostupné žiadne dodatočné informácie o týchto spoločnostiach, poskytovateľ služby nebol schopný poskytnúť nič iné ako ústne ubezpečenia o poskytnutých službách.

Na faktúrach sa napokon ako korešpondenčná adresa uvádzal poštový priečinok a tieto spoločnosti neboli uvedené v telefónom zozname.

Ukazovatele podvodu:

- žiadne oficiálne podpísané dohody alebo zmluvy, avšak vyplatené vysoké sumy za „poskytnuté služby“ na základe faktúr s malým množstvom konkrétnych údajov,
- oficiálne dohody alebo zmluvy existujú, sú však neurčité, pokiaľ ide o služby, ktoré sa majú poskytnúť a na odôvodnenie výdavkov neexistujú žiadne podporné doklady, ako napr. podrobné faktúry, správy z ciest alebo štúdie,
- uhradené služby sa použili s cieľom nenáležitým spôsobom získať, distribuovať alebo používať informácie alebo údaje chránené zákonom alebo inou právnou normou,
- uhradené služby boli určené na nenáležité ovplyvnenie procesu obstarávania, vyhodnotenia ponuky, výberu dodávateľov alebo rokovania o zmluve, jej zmene alebo nároku. Nezáleží na tom, či ide zmluvu s hlavným dodávateľom alebo akýkoľvek subdodávateľom,
- zaplatené služby sa obstarali alebo poskytli spôsobom, ktorý porušil normu zakazujúcu nekalé obchodné praktiky alebo konflikt záujmov.

4. Kategórie pracovných síl

Opis schémy (vychádzajúci zo skutočného prípadu):

Návrh dodávateľa na obnovu zmluvy na dodanie prác, služieb a materiálov (tzv. "Time&Material" zmluva)¹⁹, obnovovanej ročne počas posledných dvoch rokov, indikoval, že vynaložené hodinové sadzby boli výrazne nižšie ako navrhované sadzby s výnimkou administratívnej kategórie. Pôvodná ponuka dodávateľa počítala s plným nasadením pracovných síl. Po uzavretí zmluvy dodávateľ najal a využíval nových zamestnancov za nižšie mzdy ako navrhoval v ponuke. Kvalifikácia niektorých novoprijatých zamestnancov bola nižšia ako požadovaná v súťažných podkladoch.

¹⁹ "Time&Material" Contract – zmluva na dodanie prác, služieb a materiálov na základe skutočných výkonov a dodávok. Dodávateľ je platený na základe odpracovaných hodín pri stanovených fixných hodinových sadzbách (sadzby zahŕňajú priame a nepriame mzdové náklady, režijné náklady a zisk) a skutočných nákladov na spotrebu materiálu.

Dodávateľ zaradil mnohých novoprijatých zamestnancov do pracovných kategórií, pre ktoré nemali kvalifikáciu.

Ukazovatele podvodu:

- výrazné rozdiely medzi navrhovanými a skutočnými jednotkovými nákladmi alebo množstvami, ktoré nezodpovedajú zmenám rozsahu práce alebo požiadavkám na pracovné miesto,
- fakturácia jednotlivých úloh neustále na hraničnej úrovni stanovenej v zmluve. Výnimkou by bolo, ak by sa v zmluve/objednávke prác uvádzalo, koľko hodín sa má fakturovať,
- konkrétni jednotlivci navrhnutí ako „kľúčoví zamestnanci“ nepracujú na zákazke,
- navrhované pracovné sily sa nezakladajú na existujúcich pracovných silách. Je potrebný veľký počet novoprijatých zamestnancov. Sadzby pre novoprijaté pracovné sily sú výrazne nižšie ako navrhované,
- kvalifikácia zamestnancov nezodpovedá kvalifikačným požiadavkám stanoveným pre ich pracovnú kategóriu alebo zmluvným požiadavkám,
- mzdové náklady na zamestnancov fakturované spoločnosťou zvyčajne ako nepriame, sú v rámci zákazky/zmluvy účtované ako priame mzdové náklady,
- pracovný čas partnerov, administratívnych pracovníkov, manažmentu a ostatných zamestnancov sa fakturuje v rozpore so zmluvnými podmienkami alebo zavedenými účtovnými pravidlami a postupmi spoločnosti.

POSTUPY NA NAHLASOVANIE PODVODOV EURÓPSKEMU ÚRADU PRE BOJ PROTI POVODOM (OLAF)

Riadiace orgány alebo iné orgány poverené nahlasovaním nezrovnalostí a podvodov úradu OLAF:

Štvrťročné nahlasovanie v súlade s nariadeniami Komisie (ES) č. 1681/94 a (ES) č. 1831/94 v prípadoch vzťahujúcich sa na programové obdobie 2000 – 2006 a v súlade s nariadením Komisie (ES) č. 1828/2006 (články 27 – 36) v prípadoch vzťahujúcich sa na programové obdobie 2007 – 2013.

Osobitné pokyny pre orgány auditu²²:

Audítor vykonáva audit s cieľom získania primeranej istoty, že systémy riadenia a kontroly fungujú účinne tak, aby certifikované výdavky boli zákonné a správne. Od audítora sa neočakáva, že budú mať odborné znalosti osoby, ktorej hlavnou úlohou je odhaľovanie a vyšetrovanie podvodov. Pri získavaní primeranej istoty však audítor po celú dobu auditu zaujíma postoj odborného skepticizmu²³. Ak audítor počas posúdenia rizika, plánovania auditu alebo systémových a materiálnych testov dospeje k záveru, že okolnosti naznačujú možnú existenciu podvodu, musí vedieť, ako riešiť podozrenie z podvodu a ako ho nahlásiť.

Podozrenie z podvodu sa **neoznamuje príslušnému kontrolovanému subjektu** (s cieľom zabezpečiť, aby sa zachoval dôkaz o podvode).

Audítori by mali informovať o podozrení z podvodu riadiaci orgán alebo iný orgán poverený nahlasovaním nezrovnalostí úradu OLAF (pokiaľ sa údajný podvod netýka samotného riadiaceho orgánu alebo iného povereného zodpovedného subjektu), aby sa mu umožnilo prijať všetky potrebné kroky a ochranné opatrenia na ochranu finančných záujmov Spoločenstva, vrátane koordinácie s vnútroštátnymi subjektmi zodpovednými za boj proti podvodom/nezrovnalosti.

Všeobecné pokyny pre občanov EÚ:

Ktokoľvek môže informovať OLAF o podozreniach z podvodu alebo korupcie, ktorá má vplyv na finančné záujmy Európskej únie. Všeobecným pravidlom je: čím včasnejšie a konkrétnejšie informácie sú, tým lepšie. Mali by sa predložiť aj všetky dostupné dokumenty na podloženie informácií.

²² GR pre regionálnu politiku a GR pre zamestnanosť, sociálne záležitosti a rovnaké príležitosti vypracovali pre svojich audítora a zamestnancov vlastné interné postupy pre nahlasovanie podvodov.

²³ V ISA 240 - Zodpovednosť audítora posudzovať podvod pri audite finančných výkazov definuje profesný skepticizmus ako „stav, ktorý zahŕňa kladenie si otázok a kritické vyhodnocovanie dôkazných informácií auditu“. (IFAC, „*Handbook of International Auditing, Assurance, and Ethics Pronouncements*”).

V tomto rámci môže zohrávať kľúčovú úlohu sieť spravodajcov úradu OLAF pre boj proti podvodom (*), ktorá zahŕňa hovorcov úradu OLAF, hovorcov zodpovedných za vzťahy s verejnosťou a tlačových tajomníkov vo vnútroštátnych vyšetrovacích orgánoch, s ktorými OLAF spolupracuje v členských štátoch.

(*) http://ec.europa.eu/anti_fraud/olaf-oafc/en.html

OLAF možno kontaktovať vo všetkých úradných jazykoch prostredníctvom týchto rôznych kanálov:

- listom na adresu: European Commission, European Anti-Fraud Office (OLAF), Investigations+Operations, B-1049 Brussels, Belgium

- e-mailom: OLAF-COURRIER@ec.europa.eu

- prostredníctvom [bezplatných telefónnych](http://ec.europa.eu/anti-fraud) liniek (<http://ec.europa.eu/anti-fraud>)

Všetky kontaktné údaje: http://ec.europa.eu/anti_fraud/contact_us/index_en.html